

**Doplnění vyjádření České republiky k některým doporučením Výboru
proti mučení – kontrolního orgánu Úmluvy proti mučení a jinému
krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání**

Schválené vládou České republiky usnesením vlády ze dne 12. března 2007 č. 224.

Úvodní poznámky

Česká republika (dále jen „ČR“) je smluvní stranou Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva“).

V roce 2002 byla Výboru předána k posouzení Třetí periodická zpráva o opatřeních přijatých k plnění závazků vyplývajících z Úmluvy, kterou vláda schválila usnesením ze dne 23. ledna 2002 č. 88. Své hodnocení ČR z hlediska dodržování práv obsažených v Úmluvě shrnul Výbor do závěrečných doporučení (CAT/C/CR/32/2). Tento dokument shrnuje jednak pozitivní aspekty a dále problémy vyvolávající znepokojení, na které navazuje výčet doporučení směřujících ke zdokonalení naplňování práv zakotvených Úmluvou. V bodu 6. o) závěrečných doporučení vyzval Výbor ČR, aby do jednoho roku od projednání Zprávy poskytla Výboru vyjádření k doporučením obsaženým v bodech 6. a), 6. b), 6. i), 6. k) a 6. m). Tato doporučení se týkají aktivit směřujících k potírání rasové nesnášenlivosti a xenofobie, návrhu antidiskriminačního zákona, systému vyšetřování stížností na špatné zacházení policistů a jiných veřejných činitelů, systému vyšetřování rasově motivovaných trestných činů, vyšetřování stížností na nadměrné použití síly v souvislosti s demonstracemi při příležitosti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze v září 2000, povinnosti vězňů hradit náklady výkonu trestu a vazby a podmínek v zařízeních pro zajištění cizinců.

Usnesením ze dne 24. listopadu 2004 č. 1171 vzala vláda závěrečná doporučení Výboru na vědomí a uložila v návaznosti na bod 6. o) závěrečných doporučení zmocněnci vlády pro lidská práva předložit vládě návrh vyjádření k výše uvedeným doporučením. Vyjádření ČR k těmto doporučením bylo schváleno usnesením vlády ze dne 16. března 2005 č. 316 a v dubnu 2005 předáno Výboru. V květnu 2006 Výbor vyhodnotil vyjádření poskytnuté vládou v obecné rovině za uspokojivé, nicméně požádal vládu ČR o doplnění některých dalších informací o plnění vybraných doporučení. Žádost se týká doporučení Výboru č. 6. a), 6. b), 6. i) a 6. k). Tato zpráva obsahuje Doplnění vyjádření ČR k výše zmíněným doporučením (dále jen „Doplnění vyjádření“), jejichž citace je rovněž uvedena.

Doplnění vyjádření

1.1 Doporučení č. 6. a)

Výbor doporučuje „vynakládat větší úsilí při potírání rasové nesnášenlivosti a xenofobie a zajistit, aby projednávaný komplexní antidiskriminační zákon zahrnoval všechny důležité důvody, kterých se Úmluva týká“ (bod 6. a).

1.2 Žádost o doplnění informací

„Výbor postrádá informace, zda-li návrh antidiskriminačního zákona poskytuje ochranu proti nesnášenlivosti a diskriminaci z jakéhokoliv důvodu, konkrétněji pak proti jednání, jež je dle čl. 1 Úmluvy definováno jako mučení.“

1.3 Doplnění informací

Návrh tzv. antidiskriminačního zákona¹ (dále jen „antidiskriminační zákon“) blíže vymezil právo na rovné zacházení ve vztazích pracovněprávních a obdobných při jiné závislé činnosti, ve věcech členství a činnosti v odborových organizacích a v profesních komorách, ve věcech sociálního zabezpečení a poskytování sociálních výhod a ve věcech přístupu a poskytování zdravotní péče, vzdělání, zboží a služeb, včetně bydlení. Návrh obsahoval zákaz diskriminace v těchto oblastech z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, věku, nepříznivého zdravotního stavu, náboženství či víry, ale i z jiného důvodu, zejména jazyka, politického či jiného smýšlení, národnosti, členství nebo činnosti v politických stranách nebo v politických hnutích, odborových organizacích a jiných sdruženích, sociálního původu, majetku, rodu, manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině.

Návrh antidiskriminačního zákona byl koncipován jako norma, jejímž cílem je rovný přístup všech osob ve vymezených oblastech bez jakékoliv diskriminace na základě vymezených důvodů. Jednání, jež je článkem 1 Úmluvy definováno jako mučení, je v České republice trestným činem. Ochranu proti takovému jednání poskytuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), konkrétně v ust. § 259a, které definuje trestný čin „mučení a jiné nelidské a kruté zacházení“ v souladu s Úmluvou. Trestní zákon dále definuje řadu trestných činů, které postihují útoky motivované nesnášenlivostí z důvodu rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, politického přesvědčení, vyznání nebo proto, že je osoba bez vyznání nebo z jiného důvodu. Jedná se například o trestný čin násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci (ust. § 196 trestního zákona), trestný čin hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (ust. § 198 trestního zákona), trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (ust. § 198a trestního zákona). Méně závažné útoky motivované nesnášenlivostí z důvodu příslušnosti k národnostní menšině, etnického původu, rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, jazyka, víry nebo náboženství, politického nebo jiného smýšlení, členství nebo činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, sociálního původu, majetku, rodu, zdravotního stavu anebo stavu manželského nebo rodinného jsou postihovány na základě zákona o přestupcích nebo na základě dalších zvláštních právních předpisů.

Vzhledem k tomu, že antidiskriminační zákon nebyl Poslaneckou sněmovnou v jejím 4. volebním období přijat, vláda České republiky v současné době připravuje jeho novou verzi. Nepředpokládá se však, že by věcná působnost zákona byla rozšířena.

2.1 Doporučení č. 6. b)

Výbor doporučuje „přijmout opatření ke zřízení účinného, spolehlivého a nezávislého systému stížností umožňujícího podniknout rychlé a nestranné vyšetření všech obvinění policie či jiných veřejných činitelů ze špatného zacházení či mučení,

---

¹ Sněmovní tisky č. 866 a 867, 4. volební období Poslanecké sněmovny. Vláda České republiky předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona dne 21. ledna 2005. Poslanecká sněmovna schválila návrhy obou zákonů dne 7. prosince 2005 na 51. schůzi. Senát projednal návrh antidiskriminačního zákona a příslušného změnového zákona jako tisky č. 201 a 202. Dne 26. ledna 2006 však oba návrhy zamítl. Poslanecká sněmovna o návrzích zákona vrácených Senátem hlasovala dne 23. května 2006 na 56. schůzi. Pro bylo 83 poslanců, proti 45. Zákon tak nezískal potřebných 101 hlasů.

včetně všech obvinění nestátních subjektů z rasově motivovaného násilí, zejména pokud mělo za následek smrt, a potrestání viníků“ (bod 6. b).

2.2 Žádost o doplnění informací

„Výbor uvítá rozpracování informací ohledně účinnosti a nezávislosti vyšetřování zejména rasově motivovaného násilí. Konkrétně žádá o zhodnocení schopnosti dotčených mechanismů vyšetřovat podezření z rasově motivovaného násilí a popsání konkrétních prostředků, jimiž si lze stěžovat na mučení a špatné zacházení. Navíc se zajímá, zda-li byla vyšetřena všechna tvrzení ohledně mučení a špatného zacházení, včetně těch s následkem smrti, a zda-li byly osoby uvedené ve statistikách jako obžalovaní ze zneužití pravomoci, násilí proti skupině obyvatel či ublížení na zdraví odsouzeny za mučení či špatné zacházení. Dále uvítá informace, zda-li některé ze zmíněných případů souvisely s rasově motivovaným násilím.“

2.3 Doplnění informací

K dotazu vztahujícímu se k účinnosti a nezávislosti vyšetřování, zejména rasově motivovaného násilí, konkrétně ke zhodnocení schopnosti dotčených mechanismů vyšetřovat podezření z rasově motivovaného násilí, je možno uvést následující skutečnosti. Zákon o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“)² nestanoví jednoznačně příslušnost konkrétního orgánu Policie České republiky (dále jen „Policie ČR“) pro plnění úkolů v trestním řízení. Úkoly policejních orgánů v trestním řízení jsou obecně stanoveny v závazném pokynu policejního prezidenta č. 130/2001 ze dne 30. listopadu 2001. Specifické postupy při postupech policejních orgánů na úseku boje proti extremistické kriminalitě jsou obsaženy v závazném pokynu policejního prezidenta č. 100/2002 ze dne 6. června 2002. Jako extremismus jsou v tomto závazném pokynu definovány mimo jiné aktivity spojené zpravidla s vyhraněným ideologickým nebo jiným kontextem, které vyvíjejí jednotlivci nebo skupiny osob s názory výrazně vybočujícími z všeobecně uznávaných společenských norem se zřetelnými prvky netolerance, zejména rasové, národnostní, náboženské nebo jiné obdobné nesnášenlivosti, a které útočí proti demokratickým principům, společenskému uspořádání, životu, zdraví, majetku nebo veřejnému pořádku. Pokyn zavazuje k ustanovování specialistů zařazených na odborném pracovišti okresu a kraje a k vytvoření skupiny odhalování extremistické kriminality odboru obecné kriminality úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky a oddělení extremismu odboru extremismu a terorismu Policie ČR Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování. Specialisté zařazení na odborném pracovišti úřadu organizují nejméně jedenkrát ročně školení (tzv. instrukčně metodické zaměstnání) pro specialisty odborného pracoviště kraje a pro vybrané specialisty odborného pracoviště okresu a informují o jejich pořádání Policii ČR - Útvar pro odhalování organizovaného zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování. Důraz, který je kladen na výkon působnosti policie při postupech při objasňování tohoto druhu trestné činnosti, vyplývá i ze skutečnosti, že případy související s extremistickou kriminalitou jsou hlášeny způsobem upraveným nařízením ministerstva vnitra č. 32/1995, které stanoví hlášení závažných porušení vnitřního pořádku a jiných událostí

Pokud jde o postupy státních zástupců při výkonu dozoru trestních věcí, kde jsou předmětem postupu policejních orgánů trestné činy spáchané z rasových, národnostních nebo jiných nenávislných pohnutek, je třeba, mimo trestní řád, případně zákona o státním

² ustanovení §158 až 159b zákona č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“)

zastupitelství, zmínit pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce pořadové č. 3/1995 ze dne 15. května 1995, kterým se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelství při postihu trestných činů motivovaných národnostní a rasovou nesnášenlivostí, popřípadě zaměřených na jiné občany pro jejich politické přesvědčení nebo náboženské vyznání, ve znění pozdějších pokynů obecné povahy.

Pokyn obsahuje odchylné postupy od pokynu obecné povahy pořadové č. 12/2003, jímž se upravuje postup státních zástupců při trestním stíhání osob, při výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení trestním a postup v trestním řízení soudním, ve znění pozdějších změn. Zavazuje státní zástupce ve věcech upravených tímto pokynem postupovat co nejrychleji. Při výkonu dohledu vyšších státních zastupitelství nad nižšími státními zastupitelstvími ust. § 12d zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“), zavazuje nejblíže vyšší státní zastupitelství věnovat zvýšenou pozornost věcem, v nichž je vedeno trestní řízení pro trestné činy spáchané z národnostních, rasových a jiných nenávistných pohnutek a zejména zjišťovat, zda byla věc odpovídajícím způsobem právně posouzena a byly provedeny všechny úkony nezbytné k objasnění pohnutky jednání pachatele.

Klíčový význam má i pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce pořadové č. 3/2000 ze dne 20. března 2000, jímž se upravuje způsob zřizování a obsazování specializací u státních zastupitelství. Pokyn stanoví, že vedoucí státní zástupci písemným opatřením stanoví specializace po posouzení odborných předpokladů jednotlivých státních zástupců, skladby trestné činnosti páchané v obvodu působnosti příslušného státního zastupitelství, povahy úkolů plněných státním zastupitelstvím a s přihlédnutím k tomu, aby bylo podle možností zajištěno rovnoměrné zatížení státních zástupců vyřizovanými věcmi. Státnímu zástupci lze takto stanovit i více než jednu specializaci. Specializaci lze stanovit i vedoucímu státnímu zástupci a jeho náměstkovi nebo náměstkům, u krajského, vrchního a Nejvyššího státního zastupitelství též řediteli odboru nebo vedoucímu oddělení. U všech státních zastupitelství se zřizují mimo jiné základní specializace na trestné činy spáchané z rasových, národnostních nebo jiných nenávistných pohnutek.

Rasisticky motivovaným útokům, verbálním a fyzickým, věnují orgány činné v trestním řízení zvýšenou pozornost. Tento druh trestné činnosti je průběžně monitorován jako součást problematiky extremismu obecně.

Každoročně je zpracovávána podrobná *Informace o problematice extremismu na území ČR jako samostatná část Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR* schvalovaná vládou. Tato zpráva je veřejně dostupná na internetových stránkách ministerstva vnitra, a to i v anglické verzi.

Podíl trestných činů spáchaných z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek na celkovém objemu trestné činnosti nepřetržitě klesá prakticky od roku 2002. Nejvyšších hodnot ukazatelů stíhaných i žalovaných osob bylo jinak ve vztahu k této trestné činnosti dosaženo v polovině 90. let. U většiny trestných činů této kategorie byl zaznamenán i v roce 2005 zdaleka nezanedbatelný pokles. Pro relativní krátkodobost tohoto trendu nelze v současné době konstatovat, zda tento jev lze přičítat nárůstu latence nebo tomu, že této formě kriminality začala být od poloviny 90. let věnována podstatně zvýšená pozornost. Trestné činy z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek převážně páchají sociálně narušené osoby, ve většině případů jde o osoby mladistvé, věkový průměr pachatelů je však někdy snížen i pod věkovou hranici trestní odpovědnosti. Podle sociálního složení jde

převážně o pachatele s nízkým vzděláním, nízkými příjmy, bez sociálního zázemí. Většinou se jedná o méně závažné verbální či fyzické útoky, pachatelé jsou výrazně ovlivněni davem, případně i alkoholem.

O trestné činnosti s extremistickým podtextem obecně lze sdělit, že za rok 2005 bylo z celkového počtu 344 060 trestných činů zjištěných na území České republiky zaevidováno 253 trestných činů s extremistickým podtextem, tj. 0,07% z celkového objemu zjištěné kriminality (oproti 0,1% v r. 2004). V roce 2005 byl, ve srovnání s rokem 2004, zaznamenán pokles zjištěných trestných činů s extremistickým podtextem o 30,9%. Objasněno bylo 191 trestných činů, tj. 75,5%. Za spáchání výše uvedených trestných činů bylo stíháno celkem 269 osob.

V roce 2005, stejně jako v předchozích letech, nedošlo ve skladbě trestných činů s extremistickým podtextem k výrazným změnám. Nadále převažoval trestný čin dle ust. § 260, § 261, § 261a trestního zákona „podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka“ – 111 případů, za které bylo stíháno 111 osob, trestný čin dle ust. § 198 trestního zákona „hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení“ – 63 případů, za které bylo stíháno 69 osob. Dále bylo zjištěno 36 trestných činů dle ust. § 196 trestního zákona „násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci“, za něž bylo stíháno 47 osob a 20 trestných činů dle ust. § 221, 222 trestního zákona „úmyslné ublížení na zdraví“, za něž bylo stíháno 27 osob. Nebyl spáchán trestný čin „vraždy“ s rasistickým motivem nebo trestný čin „ublížení na zdraví s následkem smrti“ s rasistickým motivem. Ve spojitosti s extremismem nedošlo k páchání teroristické trestné činnosti.

Pokud jde o samostatnou otázku týkající se prověřování a vyšetřování trestných činů spočívajících v mučení nebo špatném zacházení, pokud by z jejich spáchání byli důvodně podezřelí příslušníci Policie ČR, nejsou k dispozici konkrétními poznatky, které by nasvědčovaly diskriminačním praktikám v postupu policie.

Na mučení a jiné špatné zacházení ze strany policie si lze stěžovat několika způsoby. Jednak lze podat stížnost nadřízenému policisty, kterého stěžovatel viní z deliktu, nebo lze podat trestní oznámení na Inspekci ministra vnitra nebo přímo státnímu zastupitelství.

K vyřízení stížnosti na policistu, pokud jde o jednání charakteru porušení služební kázně, slušného či etického jednání, jsou příslušné skupiny (odborné) vnitřní kontroly jednotlivých útvarů. K prověřování trestných činů policistů je příslušná Inspekce ministra vnitra a k jejich vyšetřování je pak příslušné státní zastupitelství. Tyto mechanismy se uplatní bez ohledu na to, zda je policista viněn z jednání, které mělo rasový podtext či nikoliv.

Inspekce ministra vnitra v trestním řízení vystupuje podle ust. § 2 odst. 4 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii ČR“) jako policejní orgán s působností pro všechny trestné činy příslušníků Policie ČR. Dozor nad činností Inspekce ministra vnitra vykonává podle ust. § 174 trestního řádu od samotného počátku přípravného řízení státní zástupce. Inspekce ministra vnitra, která je orgánem ministerstva vnitra tvořeným osobami s policejními hodnostmi, má tedy za úkol odhalovat a prověřovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož pachatelem je policista, a zjišťovat tohoto pachatele.

Po novele trestního řádu z roku 2001 vyšetřování ve věcech trestných činů spáchaných policisty koná nestranný orgán, který je nezávislý, a to státní zástupce (ust. § 161 odst. 3, 4

trestního řádu), který při vyšetřování trestných činů policistů postupuje jako policejní orgán.³ Při vyšetřování trestných činů policistů může státní zástupce požádat orgán Inspekce ministra vnitra o opatření jednotlivého důkazu nebo provedení jednotlivého úkonu vyšetřování, o součinnost při opatrování důkazu nebo provádění úkonu vyšetřování, o předvedení osoby nebo o doručení písemnosti a Inspekce je povinna této žádosti vyhovět.

Z výše popsaného postupu existuje výjimka. Podle závazného pokynu policejního prezidenta⁴ plní úkoly policejních orgánů šetřením a prověřováním trestných činů, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky, v určitých případech přímo policisté kontrolních útvarů Policie ČR. Šetření a prověřování těchto trestných činů konají policisté kontrolních útvarů do doby potvrzení skutečností nasvědčujících tomu, že jde o podezření z trestného činu spáchaného příslušníkem nebo zaměstnancem Policie ČR v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů.

Šetření deliktního jednání policistů, které nemá trestní charakter, spadá do kompetence odboru kontroly a stížností Policejního prezidia ČR a dalších útvarů kontroly a stížností na jednotlivých úrovních řízení Policie ČR. Stížnostmi na policisty se zabývá také oddělení podání osob kanceláře ministra vnitra na ministerstvu vnitra. Všechny tyto orgány jsou zařazeny do struktury Policie ČR, resp. ministerstva vnitra.

Podle nařízení ministerstva vnitra ze dne 25. května 2004 o vyřizování peticí, stížností, oznámení a podnětů je příslušnost k vyřizování podání⁵ v Policii ČR stanovena následovně: Za vyřízení podání, vyjma podání týkajících se vedoucích, která jsou doručena Policii ČR poprvé, odpovídají nejbližší nadřízení zaměstnanci útvaru nebo nižšího organizačního celku, kterého se podání týkají. Za vyřízení podání týkajících se vedoucích zaměstnanců odpovídají vedoucí kontrolních útvarů Policie ČR, kteří je řídí. Za vyřízení podání doručených Policii ČR opakovaně odpovídají vedoucí zaměstnanci kontrolních útvarů Policie ČR, které řídí útvary, které vyřizovaly podání doručená poprvé. Za vyřízení podání týkajících se policejního prezidenta nebo jeho náměstků, ředitelů středních policejních škol, pokud jsou policisty, a policistů povolaných k plnění úkolů na ministerstvu odpovídá ředitel Inspekce ministra vnitra.

Podle správního řádu⁶ od 1. ledna 2006, mají být stížnosti proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu, které spadají do působnosti správního řádu, šetřeny příslušnými správními orgány způsobem upraveným v tomto zákoně, pokud správní řád neposkytuje jiný prostředek ochrany. Pro vyřizování stížností, na které se správní řád nevztahuje, by měly být vydány odpovídající interní předpisy pro vyřizování stížností.

Pravidla pro přijímání a vyřizování stížností na strážníky obecní policie stanovuje podle zákona o obcích⁷ Rada obce. Od 1. ledna 2006 se při vyřizování stížností, na které se

³ Vyšetřování trestných činů policistů státním zástupcem zavedla novela trestního řádu - zákon ze dne 29. června 2001 č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. ledna 2002.

⁴ čl. 3e závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 30. listopadu 2001 č. 130, kterým se upravuje postup Policie ČR při plnění úkolů v trestním řízení

⁵ Podání podle tohoto nařízení představuje obecný pojem zahrnující petice, stížnosti, oznámení, podněty a stížnostní podání, kterým podatel ve svém vlastním zájmu poukazuje na nedostatky ve služební nebo pracovní činnosti příslušníků policie nebo Hasičského záchranného sboru České republiky nebo zaměstnanců útvarů ministerstva a policie.

⁶ zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění zákona č. 413/2005 Sb. (dále jen „správní řád“)

⁷ ustanovení § 102 odst. 2 písm. n) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

vztahuje správní řád, postupuje podle tohoto právního předpisu. Obecní nebo městskou (dále jen „obecní“) policii mohou podle zákona o obcích zřizovat obce jako svůj orgán.⁸ Obecní policii řídí starosta obce nebo na základě pověření obecního zastupitelstva jiný člen obecního zastupitelstva. Obecní policie nemá postavení policejního orgánu, policejní úkony v řízení o trestných činech obecních policistů provádí v obecném režimu trestního řádu Policie ČR.

Orgány oprávněnými k šetření stížností ve vězeňství jsou příslušníci Vězeňské služby České republiky (dále jen „Vězeňské služby ČR“) zařazení na oddělení prevence a stížností ve věznicích a příslušníci Vězeňské služby ČR zařazení na oddělení stížností odboru kontroly Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Stížnosti směřující proti ředitelům věznic, jejich zástupcům, ředitelům zotavoven Vězeňské služby ČR a jejich zástupcům a zaměstnancům Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR šetří oddělení stížností odboru kontroly Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Vedle toho vystupuje tento útvar jako odvolací orgán. Stížnosti na ostatní příslušníky i občanské zaměstnance Vězeňské služby ČR vyřizují oddělení prevence a stížností v jednotlivých věznicích.

Na ministerstvu spravedlnosti je orgánem příslušným k šetření stížností oddělení vězeňství generální inspekce ministra. Šetřit může v podstatě jakoukoli stížnost, která je ministerstvu doručena.

Při šetření stížností se Vězeňská služba ČR řídí správním řádem a nařízením generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 78/2005, o vyřizování stížností a oznámení ve Vězeňské službě České republiky. Při projednávání kázeňských přestupků postupuje Vězeňská od 1. ledna 2007 podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Specificky je upraven postup při vyhodnocování oprávněnosti a přiměřenosti použití donucovacích prostředků. Nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR je stanoven jednotný postup při zpracování písemného záznamu a hlášení o použití donucovacích prostředků příslušníky Vězeňské služby ČR.⁹ Prošetření okolností a důvodů použití donucovacího prostředku, včetně zpracování zprávy následně provádí zástupce ředitele věznice. Na základě zprávy o prošetření okolností a důvodů použití donucovacího prostředku rozhoduje ředitel věznice o tom, zda byl donucovací prostředek použit oprávněně a přiměřeně.

Pokud jde o požadavek na popsání konkrétních prostředků, jimiž si lze stěžovat na mučení a špatné zacházení, je třeba konstatovat, že žádná platná a účinná právní norma neobsahuje speciální definici takové stížnosti, ani taxativní výčet prostředků určených k tomuto účelu. Z pohledu výkonu působnosti státního zastupitelství nelze tuto skutečnost považovat za nedokonalou či nedostatečnou právní úpravu. Státní zástupce je povinen posuzovat každé doručené podání zásadně podle jeho obsahu. Tato povinnost je zakotvena jednak v ust. § 16a odst. 1 zákona o státním zastupitelství, tak i v ust. § 59 odst. 1 trestního řádu. Obě citované normy zavazují přijímat podání učiněné v jakékoliv formě, tj. písemně, ústně do protokolu, telegraficky, telefaxem, dálnopisem, případně prostředky elektronické pošty. V případě, že podání obsahuje skutečnosti nasvědčující podezření ze spáchání jakéhokoliv trestného činu, je státní zástupce vzhledem k ustanovením § 2 odst. 3 trestního

⁸ ustanovení § 35a zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, a ustanovení § 13a zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů

⁹ nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 40/2002, o způsobu zpracování záznamu a hlášení o použití donucovacích prostředků, v platném znění

řádu, které zakotvuje zásadu legality, povinen příslušným způsobem konat. Tato povinnost vyplývá i z ustanovení § 2 odst. 1 zákona o státním zastupitelství, které státní zastupitelství zavazuje používat při výkonu své působnosti všech prostředků, které mu poskytuje zákon.

Státní zastupitelství za podmínek a způsobem stanoveným zákonem¹⁰ vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. Dozor nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu trestu odnětí svobody vykonává státní zastupitelství od 1. ledna 2000 a dozor nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu vazby vykonává od 1. ledna 2001. Při výkonu dozoru je státní zástupce oprávněn v kteroukoliv dobu navštěvovat místa, kde se provádí výkon trestu či vazby, nahlížet do dokladů, podle nichž byli odsouzení zbaveni svobody, hovořit s odsouzenými a obviněnými bez přítomnosti jiných osob, prověřovat, zda příkazy a rozhodnutí Vězeňské služby ČR ve věznici týkající se výkonu trestu či vazby odpovídají zákonům a jiným právním předpisům, žádat od zaměstnanců Vězeňské služby ČR ve věznici potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí týkajících se výkonu trestu či vazby, vydávat příkazy k zachování předpisů platných pro výkon trestu či vazby, nařídit, aby osoba, která je ve výkonu trestu či výkonu vazby držena nezákonně, byla ihned propuštěna.

K zákonným možnostem obviněných a odsouzených kontaktovat příslušné státní orgány je možno uvést následující. Podle ustanovení § 17 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o výkonu trestu odnětí svobody“), má odsouzený právo přijímat a na svůj náklad odesílat korespondenci bez omezení, pokud zákon nestanoví jinak. Vězeňská služba ČR je oprávněna provádět kontrolu korespondence s výjimkou korespondence mezi odsouzeným a advokátem zmocněným odsouzeného zastupovat, mezi odsouzeným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu, anebo mezi odsouzeným a mezinárodní organizací, která podle mezinárodní úmluvy, jíž je Česká republika vázána, je příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. Tato korespondence se adresátovi odesílá a odsouzenému doručuje neprodleně.

Podle ust. § 26 výše citovaného zákona smí odsouzený k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení; stížnost, případně žádost, musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána. Ředitel věznice určí okruh zaměstnanců Vězeňské služby ČR pověřených přebíráním a odesíláním stížností a žádostí a jejich evidencí; vytvoří takové podmínky pro podávání stížností a žádostí odsouzených, aby bylo vyloučeno, že s nimi budou zacházet jiné než oprávněné osoby. Zaměstnanci Vězeňské služby ČR bez odkladu vyrozumí ředitele věznice, státního zástupce, soudce nebo orgán, který provádí kontrolu věznice, o žádosti odsouzeného o rozmluvu a na jejich pokyn takovou rozmluvu ve věznici umožní. Vězeňská služba ČR je povinna příkazy státního zástupce bez odkladu provést.

Podle ust. § 20 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o výkonu vazby“), k uplatnění svých práv může obviněný podávat státním orgánům České republiky žádosti a stížnosti, které je věznice povinna neprodleně odeslat. Pokud o to obviněný požádá, musí mu být bez zbytečného odkladu umožněna rozmluva s

---

¹⁰ ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) zákona o státním zastupitelství

ředitelem věznice nebo s jeho zástupcem. Zaměstnanci Vězeňské služby ČR jsou povinni dbát na zachování práv, která obvinění mají ve výkonu vazby.

Podle ust. § 39 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o výkonu ústavní výchovy“), vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy v zařízeních pověřený státní zástupce státního zastupitelství, v jehož obvodu se zařízení nachází. Při výkonu dozoru je státní zástupce oprávněn vstupovat v kteroukoliv dobu do zařízení, nahlížet do povinné dokumentace vedené zařízením, hovořit s dětmi bez přítomnosti jiných osob, žádat od zaměstnanců zařízení a dalších osob podílejících se na péči o děti potřebná vysvětlení, podávat soudu návrh na zrušení nařízené ústavní výchovy nebo uložené ochranné výchovy, popřípadě podávat návrh na uložení ochranné výchovy dětem umístěným v zařízení na základě nařízené ústavní výchovy, prověřovat, zda rozhodnutí a postupy ředitele zařízení odpovídají zákonům a jiným právním předpisům, vydávat příkazy k přijetí opatření vedoucích k odstranění stavu odporujícího právním předpisům a případně nařídit, aby dítě, které je v zařízení nezákonně, bylo po oznámení orgánu sociálně-právní ochrany dětí bezodkladně propuštěno. Zařízení je povinno příkazy státního zástupce bez odkladu provést.

Podle ust. § 20 odst. 1 písm. g) citovaného zákona má dítě s nařízenou ústavní výchovou právo být seznámeno se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem, ustanoveným pro řízení podle zvláštního zákona, bez přítomnosti třetích osob, a za tímto účelem přijímat a odesílat korespondenci bez kontroly jejího obsahu. Ustanovení § 20 odst. 1 písm. i) zákona o ústavní výchově opravňuje dítě obracet se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení a požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právníkům a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí, byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu. Tyto žádosti, stížnosti, návrhy a podání je zařízení povinno evidovat. Dále je dítě oprávněno požádat o osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nebo orgánu kraje, a uskutečnit jej bez přítomnosti dalších osob (ust. § 20 odst. 1 písm. k) zákona o ústavní výchově).

V dané souvislosti je nepochybně třeba zmínit novelizaci zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, která byla provedena zákonem č. 381/2005 Sb., která vybavila veřejného ochránce práv (dále jen „ochránce“) oprávněním od 1. ledna 2006 provádět systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením. Takto stanovená působnost ochránce se vztahuje na zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova anebo ochranné léčení, další místa, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí, zejména policejní cely, zařízení pro zajištění cizinců a azylová zařízení a místa, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě v důsledku závislosti na poskytované péči, zejména ústavy sociální péče a jiná zařízení poskytující obdobnou péči, zdravotnická zařízení a zařízení sociálně-právní ochrany dětí. Zákon opravňuje (ust. § 1 odst. 2 zákona o výkonu ústavní výchovy) ochránce vstupovat s vědomím vedoucích úřadů

(zařízení), a to i bez předchozího upozornění, do všech prostor úřadů (zařízení) a provádět šetření spočívající v nahlížení do spisů, kladení otázek jednotlivým zaměstnancům úřadů (zařízení) a rozmluvě s osobami umístěnými v zařízeních, a to bez přítomnosti jiných osob. Úřady a zařízení jsou povinny na žádost ochránce a ve lhůtě jím stanovené poskytnout mu požadované informace a vysvětlení, předložit spisy a jiné písemnosti, sdělit písemně stanovisko ke skutkovým a právním otázkám, provést důkazy, které ochránce navrhne, provést úkony dozoru, k nimž jsou podle zákona oprávněny a které ochránce navrhne.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že český právní řád obsahuje dostatečné prostředky pro uplatnění práv potencionálních obětí trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle ust. § 259a trestního zákona.¹¹ Mimoto od roku 1998 do konce roku 2005 nebyl zaznamenán případ stíhání, obžalování či odsouzení osoby pro trestný čin „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“ podle ust. § 259a trestního zákona.

3.1 Doporučení č. 6. i)

Výbor doporučuje „znovu zvážit ustanovení, které ukládá vězňům hradit část svých výdajů s cílem úplně toto ustanovení zrušit“ (bod 6. i).

3.2 Žádost o doplnění informací

„Výbor uvítá upřesnění, zda-li se neuvažuje o rozšíření dosavadních opatření redukcí úhrady za výkon trestu.“

3.3 Doplnění informací

Vláda České republiky již v minulosti informovala Výbor o tom, že novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody¹² rozšířila s účinností od 1. července 2004 výčet případů, ve kterých jsou odsouzení osvobozeni od povinnosti hradit náklady výkonu trestu odnětí svobody. Zejména se jedná o odsouzené, kteří nezaviněně nemohou ve výkonu trestu pracovat, pokud nemají jiný příjem nebo jinou hotovost, dále o odsouzené mladší 18 let, odsouzené zařazené do vzdělávacích nebo terapeutických programů s dobou výuky nebo terapie nejméně 21 hodin týdně a o odsouzené, kteří se účastní soudního jednání v postavení svědka nebo poškozeného.

Další změna spočívá v tom, že stát již nepožaduje u pohledávky za náklady výkonu trestu odnětí svobody úroky z prodlení.

Podle platné právní úpravy může ředitel věznice na základě žádosti odsouzeného prominout zcela nebo zčásti povinnost uhradit náklady výkonu trestu, ze kterého byl odsouzený propuštěn, odůvodňují-li to tíživé sociální poměry odsouzeného. Od vymáhání nákladů výkonu trestu se upustí vždy, jestliže odsouzený zemřel a nezanechal majetek, ze kterého bylo možno pohledávku uspokojit v rámci vypořádání dědictví, jestliže byl vydán do ciziny nebo předán k výkonu trestu do ciziny nebo po propuštění z výkonu trestu vyhoštěn a ze všech okolností je zřejmé, že další vymáhání pohledávky by bylo neúspěšné.

¹¹ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“)

¹² zákon č. 52/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Na výše uvedenou zásadní novelizaci zákona o výkonu trestu odnětí svobody navázala novela vyhlášky ministerstva spravedlnosti,¹³ na základě které byla s účinností od 1. dubna 2005 změněna pravidla pro stanovení výše nákladů výkonu trestu odnětí svobody, které jsou odsouzení povinni hradit. Podle předchozí právní úpravy byla výše nákladů výkonu trestu stanovena paušální denní sazbou (45 Kč), což vzhledem k dlouhodobě nízké zaměstnanosti odsouzených vedlo k neúměrnému navýšení pohledávek po propuštění z výkonu trestu, jejichž dobytost byla velmi nízká. Změna zákona o výkonu trestu odnětí svobody, která zbavila odsouzené povinnosti hradit náklady výkonu trestu, pokud nebyli nezaviněně zařazeni do práce a neměli v období kalendářního měsíce jiný příjem nebo jinou hotovost, při stanovení výše nákladů paušální sazbou nemotivovala k práci ostatní odsouzené, jejichž výdělek by výrazně nepřesahoval výši měsíčních nákladů výkonu trestu nebo by jí ani nedosáhl.

Nová právní úprava zavedla stanovení výše nákladů výkonu trestu procentní sazbou (40 %) z čisté odměny odsouzeného za práci nebo jeho jiných příjmů¹⁴ s tím, že celková výše nákladů je omezena částkou 1500 Kč za kalendářní měsíc. V případě nízké odměny za práci je tak nižší i výše nákladů, kterou je odsouzený povinen hradit (a naopak). U většiny odsouzených byla touto změnou také prakticky vyloučena možnost, aby pohledávky za náklady výkonu trestu trvaly i po propuštění odsouzeného z věznice. Výjimku tvoří odsouzení - důchodci, kteří si nenechají posílat důchod do věznice a nemají během výkonu trestu jiné příjmy. Způsob stanovení výše nákladů výkonu vazby, které jsou obvinění povinni hradit, se nezměnil a i nadále se výpočet nákladů odvíjí od paušální denní sazby.

Nová právní úprava, která zavádí stanovení výše nákladů výkonu trestu na základě procentní sazby z příjmů odsouzeného namísto paušální denní sazby, představuje pozitivní změnu z hlediska resocializace odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody i z hlediska motivace odsouzených k práci s nižšími výdělky. Předpokládat lze i pozitivní dopady na státní rozpočet, neboť nebude třeba hradit náklady na vymáhání obvykle nedobytných dlužných částek.

V současné době ministerstvo spravedlnosti neuvažuje o případném dalším redukování úhrad výkonu trestu ani o plošném zrušení této povinnosti, nicméně toto téma je předmětem odborných diskusí. Ochránce vede z vlastní iniciativy jednání s Vězeňskou službou ČR, jehož cílem je iniciovat případné revidování celého systému hrazení nákladů výkonu trestu, a to především z pohledu jeho efektivnosti a účelnosti. Zmocněnec vlády pro lidská práva doporučil ve Zprávě o stavu lidských práv v České republice v roce 2005, aby ministerstvo spravedlnosti v budoucnu znovu uvažovalo i o úplném zrušení povinnosti hrazení nákladů výkonu trestu vězni.

4.1 Doporučení č. 6. k)

Výbor doporučuje „přezkoumat nezávislost a efektivnost vyšetřování stížností na nadměrné použití síly v souvislosti s demonstracemi při příležitosti zasedání

---

¹³ vyhláška č. 135/2005 Sb., kterou se mění vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění vyhlášky č. 94/2001 Sb.

¹⁴ Jinými příjmy mohou být peníze, které odsouzený přijal ve věznici, nebo přiznané sociální dávky, například důchod.

Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v září 2000 s cílem zahájit příslušné řízení s odpovědnými osobami a poskytnout obětem odškodnění“ (bod 6. k).

4.2 Žádost o doplnění informací

„V souvislosti s vyšetřováním excesů při policejních zásazích proti demonstrujícím proti zasedáním Měnového fondu/Světové banky v září 2000 v Praze Výbor žádá o informace, zda-li byli někteří policisté potrestáni za mučení či špatné zacházení a o popsání záruk nezávislosti takového vyšetřování.“

4.3 Doplnění informací

Inspekce ministra vnitra prověřovala celkem šest trestních oznámení, z nichž tři byla odložena, neboť se nejednalo o podezření ze spáchání trestného činu ani přestupku. U dvou podání došlo k odložení věci z toho důvodu, že se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání.¹⁵ Do současné doby nebyly v těchto případech zjištěny skutečnosti odůvodňující vést trestní řízení ani řízení o přestupku vůči konkrétní osobě.

Na základě posledního trestního oznámení bylo chování policisty kvalifikováno jako přestupek a věc byla postoupena příslušnému policejnímu orgánu (nadřízenému služebnímu funkcionáři) ke kázeňskému projednání.¹⁶ Pachateli přestupku byl uložen kázeňský trest a není již ve služebním poměru příslušníka Policie ČR. Jednalo se o případ policisty, který použil proti třem demonstrantům místo služebního obušku dřevěnou (bambusovou) tyč, a to za okolností, které neodůvodňovaly použití donucovacích prostředků. Policista na svoji obhajobu uvedl, že tyč odebral demonstrantovi, který jej s ní udeřil přes záda. Protože se jednalo o policistu sloužícího v civilním oděvu, nebyl vybaven služebním obuškem, a proto použil tuto tyč proti dalším demonstrantům, kteří se jej snažili napadnout. Tvzení o napadání dalšími demonstranty bylo šetřením vyvráceno. Inspekce ministra vnitra vyhodnotila postup policisty jako protiprávní. Jeho postup však nenaplňoval skutkovou podstatu trestného činu „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení“ podle ust. § 259a trestního zákona.

V souvislosti s vyšetřováním excesů při policejních zásazích proti demonstrujícím proti zasedáním Měnového fondu/Světové banky v září 2000 v Praze tedy nebylo prokázáno, že by některý policista spáchal trestný čin „mučení a jiného nelidského a krutého zacházení.“

Nestrannost a objektivnost výše uvedeného šetření vyplývá jednak z procesního postavení pracovníků Inspekce ministra vnitra, která není útvarem Policie ČR a není tudíž ovlivnitelná Policíí ČR jako takovou, jednak z potvrzení správnosti závěrů učiněných Inspekcí ministra vnitra dozorujícím státním zástupcem.

---

¹⁵ Ustanovení § 159a odst. 4 trestního řádu. Policejní orgán rozhodne neprodleně o zahájení trestního stíhání, nasvědčují-li zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, pokud není důvod k odložení věci vzhledem k nepřipustnosti nebo neúčelnosti trestního stíhání podle § 159a odst. 2 a 3 trestního řádu nebo k dočasnému odložení věci podle ust. § 159b odst. 1 trestního řádu.

¹⁶ ustanovení § 159a odst. 1 písm. b) trestního řádu